Eduskunta
Suuri valiokunta

Lausunto

27.5.2021

Asia: VNS 7/2020 vp Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

MTK kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja lausuu seuraavaa:

Yleistä

On hyvä, että Suomen hallitus linjaa lähivuosien politiikkaansa ja tavoitteitaan keskeisiin Euroopan unionissa esillä oleviin asioihin kattavalla ja kokonaisuutta tarkastelevalla selonteolla. Edellisen kerran vastaava kattava hallituksen EU-selonteko annettiin vuonna 2013.

MTK yhtyy moniin hallituksen selonteossaan esittämiin lähtökohtiin Suomen EU-linjasta. EU-asioissa Suomen vahvuutena on aloitteellinen, johdonmukainen ja myönteisesti eurooppalaiseen yhteistyöhön suhtautuva linja. Suomen pitää olla yhteistyökykyinen jäsenvaltio, joka etsii aktiivisesti yhteisiä, eurooppalaista lisäarvoa luovia ratkaisuja ja edistää avoimuutta. Selonteossa tuodaan esille, että Suomen isot haasteet, kuten ilmastonmuutos, pandemiat, muuttoliike tai vahvistuvat geopoliittiset kiistat ovat maailmanlaajuisia. Yksin Suomi ei voi näihin vastata. Olemalla rakentavasti mukana kaikessa EU-yhteistyössä ja keskustelussa EU:n kehittämisestä, saamme äänemme kuuluviin, näkemyksillemme painoarvoa ja voimme ajaa omia tavoitteitamme ja etujamme sekä vaikuttaa EU:n tulevaisuuteen. Suomen on tiukasti pidettävä kiinni siitä, että EU:n yhteiset arvot, kuten demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta.

MTK yhtyy hallituksen selonteossa esittämiin linjauksiin siitä, että yhteiskuntiemme resilienssin, EU:n kilpailukyvyn, ekologisen kestävyyden sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta on välttämätöntä, että EU:n kasvustrategia perustuu ilmastoneutraalin talouden luomiseen. On hyvä, että Suomi tukee komission esittämiä Vihreän kehityksen -ohjelman, Green Dealin linjauksia. MTK muistuttaa kuitenkin, että joihinkin EU:n Green Deal-ohjelmaan sisältyviin esityksiin, kuten EU:n biodiversiteettistrategiaan sekä Pellolta pöytään -strategiaan liittyy vielä parannettavaa ja Suomen erityispiirteitä huomioon ottavia tarpeita.

MTK tukee myös selonteon linjauksia EU:n vahvasta roolista globaalina toimijana. Voimistunut suurvaltakilpailu ja Euroopan lähialueiden epävakaus korostavat tarvetta lujittaa unionin globaalia roolia turvallisuuden tuottajana. Kumppanuudet ja aktiivinen rooli kansainvälisillä monenkeskisillä foorumeilla vahvistavat EU:n kriisinsietokykyä.

MTK:n mielestä selonteossa vahvasti korostettu EU:n sosiaalisen ulottuvuuden tärkeys kaipaa vielä perusteellisempaa keskustelua. EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistuminen ei saa uhata Suomen sosiaaliturvajärjestelmää ja pohjoismaisen hyvinvointimallin kehittämistä.

Maa- ja metsätalouden keskeiset asiat

MTK:lle keskeisimmät selonteon linjaukset sisältyvät luonnonvarojen kestävää käyttöä koskevaan lukuun. On syytä ihmetellä sitä, että EU:n keskeistä politiikkasektoria, yhteistä maatalouspolitiikkaa koskevat linjaukset rajoittuvat selonteossa vain pariin lauseeseen. Toisaalta selonteon kirjauksia maatalouspolitiikasta voi pitää varsin hyvänä kiteytyksenä tärkeään asiaan: ”*Suomi haluaa yhteistä maatalouspolitiikkaa, joka huomio viljelijöiden toimeentulon, jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet ja erityispiirteet, turvallisten ja terveellisten elintarvikkeiden saatavuuden kuluttajille, luonnon moninaisuuden ja ruoantuotannon ilmastokestävyyden ja eläinten hyvinvoinnin*”. Em. kiteytykseen olisi voinut vielä sisällyttää tavoitteen maatalouspolitiikan hallinnon yksinkertaistamisesta. Tämä on ollut suuri asia Suomen koko EU-historian ajan.

Selonteon maatalouspolitiikkaosio olisi kaivannut kattavampaa analyysia ja erityistä huomiota EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toisen pilarin eli maaseudun kehittämispolitiikan merkityksestä Suomelle. EU:n maaseudun kehittämispolitiikalla ja sen määrärahoilla on koko Suomen EU-historian ajan ollut keskeinen merkitys maatalouspolitiikan toteuttamisessa ja maaseudun kehittämisessä Suomessa. Maaseudun kehittämispolitiikka yhdessä kansallisten tukien kanssa ovat olleet maatalouspolitiikan välineitä, joilla Suomen maatalouden erityispiirteitä on voitu ottaa huomioon ja joilla on voitu tasoittaa luonnonoloista johtuvia kilpailukykyeroja muihin EU-maihin. Maaseudun kehittämispolitiikan kautta Suomi toteuttaa mm. tärkeitä ympäristö- ja ilmastotoimia maataloudessa, rahoittaa epäsuotuisten alueiden luonnonhaittakorvaukset sekä tukee investointeja ja elinvoimaa edistäviä hankkeita maaseudulla. On aivan keskeistä, että tälle osalle EU:n maatalouspolitiikkaa on riittävä rahoitus. Maaseudun kehittämispolitiikan merkitys Suomelle jää selonteossa nyt kokonaan puuttumaan.

Metsäasioita koskevat kirjaukset selonteossa ovat kannatettavia. Suomi korostaa metsiemme merkitystä talouden ja työllisyyden kannalta, mutta myös luonnon monimuotoisuuden kannalta sekä ilmastonmuutosta hillitsevinä nieluina. Suomi haluaa pitää metsäpolitiikan jatkossakin kansallisen päätäntävallan piirissä ja Suomi aikoo olla vaikuttamassa aktiivisesti EU:n metsiin liittyvien politiikkatoimien valmisteluun. Suomi haluaa edistää puurakentamista sekä myös kestävän biotalouden mahdollisuuksia. Metsäteollisuus on Suomelle tärkeä ja sen merkitys voi edelleen vahvistua uusien, fossiilisia korvaavien tuotteiden ja raaka-aineiden myötä.

Selonteon keskeisiin linjauksiin kuuluvat myös kirjaukset maankäyttösektorin päästöistä ja nieluista. EU:n komissio valmistelee parhaillaan ns. Fit for 55- lainsäädäntöesityksiä, joilla vastataan kiristyviin ilmastotavoitteisiin vuoteen 2030. Näillä näkymin komission

lakiesityksiä on tulossa heinäkuussa. MTK:lle keskeisintä tässä kokonaisuudessa ovat maankäyttösektoria koskevat esitykset sekä uusiutuvaa energiaa koskeva uudistus. Komissiossa kaavaillaan maataloussektorin yhdistämistä nykyiseen LULUCF-sektoriin. Hallitus kirjaa selonteossaan tähän asiaan liittyvän kantansa seuraavasti: ”Suomi lähtee siitä, että uudessa maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsiä koskevassa LULUCF-asetuksessa tulisi kannustaa varastojen ja nielujen vahvistamiseen nykyistä paremmin. Suomi haluaa, että tulevaisuudessa maankäyttösektorin hiilinielut ja varastot otetaan todenmukaisesti huomioon ilmastolaskelmissa. Ei tule luoda tilannetta, jossa jokin maa voi hyötyä Suomen metsänieluista ja jättää niiden avulla päästövähennyksiä tekemättä”. MTK tukee em. kirjauksia.

Selontekoon olisi voinut sisällyttää linjaukset myös EU:ssa vireillä olevista kestävän rahoituksen asetuksen sekä siihen liittyvien sektorikohtaisten kriteerien laatimisesta ja näitä koskevista raportointivaatimuksista. Metsien käsittelyä koskevat kriteerit komission taksonomian säädöksissä ovat vaikeasti ymmärrettäviä, tulkinnanvaraisia ja yksityiskohtaisia. Kriteerit johtaisivat tarkasteluun tilatasolla, mikä eroaa ratkaisevasti aikaisemmasta metsien kestävyyttä koskevasta lähestymistavasta EU-lainsäädännössä, jossa tarkastelu on tapahtunut maatasolla. Vaikka tavoite on hyvä, ei esitetty malli ole toteuttamiskelpoinen. Käytännössä tämä olisi ilmastokriteereihin pohjautuvaa metsäpolitiikkaa, mikä tarkoittaisi perussopimuksen ja komissioin toimivallan ylittämistä.

Digitalisaatio

Selonteon linjaukset digitalisaatioon liittyen sisältyvät kappaleeseen 3.4., Uudistuva kasvupolitiikka ja yhtenäisemmät sisämarkkinat. MTK yhtyy selonteon linjauksiin siitä, että EU:n on panostettava innovaatiopolitiikan keinoin digitalisaatioon ja uusiin teknologioihin keskeisenä talouden uudistajana ja teollisuuden kilpailukykytekijänä. EU:n tulee olla globaali edelläkävijä ihmiskeskeisen datatalouden kehittämisessä. Eurooppalaisilla yrityksillä ja kansalaisilla tulee olla mahdollisuus määrätä oman datansa jakamisesta ja oikeus valita palveluntoimittajansa avoimilta kilpailluilta markkinoilta. Digitaalisesta turvallisuudesta, tietoturvasta ja henkilötietojen suojasta on huolehdittava.

MTK korostaa sitä, että digitalisaatio tarjoaa ennennäkemättömiä mahdollisuuksia myös maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudun muissa elinkeinoissa. Datavetoisten ratkaisujen avulla on mahdollisuuksia uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin ja lisäarvon luomiseen. Digitalisaatiokehitys mahdollistaa monipaikkaisuuden, palvelujen saatavuuden sekä yritystoiminnan maaseudulla. Uudet mahdollisuudet, kuten täsmäviljely, ovat ratkaisuja hiilineutraaliin talouteen siirryttäessä. Maatalous on yksi painopistealue EU:n datastrategiassa. Digitalisaation edellytyksenä on koko maan kattavan ja riittävän nopean verkkoyhteyden olemassaolo. Tämän tavoitteen saavuttamista voidaan edistää myös EU:n taholta ja asia olisi voitu sisällyttää myös EU-selontekoon.

Alue- ja rakennepolitiikka

Selonteossa EU:n yhteistä alue- ja rakennepolitiikkaa koskevat linjaukset on kiteytetty vain muutamaan lauseeseen. Tämä on erikoista, koska kyseessä on tärkeä politiikka-alue EU:ssa ja johon kohdennetaan myös huomattava osa EU:n budjettivaroista. Myös Suomelle EU:n alue- ja rakennepolitiikka on aina ollut tärkeä polittiikka-alue. Selonteossa mainitut linjaukset siitä, että rakennepolitiikan tulee kannustaa

jäsenvaltioita rakenteellisiin uudistuksiin sekä rakennemuutoksen kohteena olevien sektoreiden tukemiseen ovat oikeita. Samoin pohjoisten harvaan asuttujen alueiden tukeminen on Suomelle keskeinen erityiskysymys.

Aihealue olisi ansainnut selonteossa syvällisemmän ja yksityiskohtaisemman analyysin. Suomen osalta EU:n alue- ja rakennepolitiikan vahvana perustana on edelleen pidettävä maan itä- ja pohjoisosien harvaa asutusta ja pitkiä etäisyyksiä. Alueella on runsaasti tärkeitä raaka-aineita ja samalla työvoimapula ja työvoiman saavutettavuus rajoittavat resurssien hyödynnettävyyttä ja kasvua. Alueella on paljon mahdollisuuksia, joiden toteutumisessa myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan tarjoamat keinot on hyödynnettävä. Tavoitteita ovat työpaikkojen luominen, yritysten kilpailukyvyn lisääminen, talouskasvu, kestävä kehitys ja kansalaisten elämänlaadun parantaminen. Toimiva infrastruktuuri (ml. tietoliikenne) ja liikenneyhteydet, arktisen alueen merkityksen kasvu ja Jäämeri-yhteys sekä pitkän itärajan tuomat erityispiirteet olisivat myös olleet asioita, joita olisi voinut tarkastella lähemmin selonteossa tässä yhteydessä.

Oikeudenmukainen siirtymä

Selonteossa linjataan oikeudenmukaisesta siirtymästä, että on välttämätöntä huolehtia EU:n vihreän kehityksen ohjelman ja vahvan sosiaalisen ulottuvuuden johdonmukaisuudesta ja tiiviistä yhteistyöstä. Ilmastopolitiikan on oltava sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaista, jotta niiden toimeenpano on tehokasta ja kansalaisten näkökulmasta hyväksyttävää. Tämä tarkoittaa tukea niille alueille, toimialueille ja työntekijöille, joita muutos eniten koskee.

Oikeudenmukaisen siirtymän osalta selontekoon olisi voinut täsmällisesti kirjoittaa auki Suomen turvealan tarpeet, joka on selkein kouluesimerkki ilmastopolitiikan edellyttämien toimien aiheuttamista sosiaalisista ja alueellisista seurauksista.

Muuta

MTK yhtyy selonteossa esille tuotuun huoleen siitä, että EU:n toimielimissä työskentelisi osaavia ja motivoituneita suomalaisia virkamiehiä myös tulevaisuudessa. Esille tuotu asia on tärkeä ja ajankohtainen. Esimerkiksi komission maatalouspääosastolle Suomen EU-jäsenyyden alkuaikoina rekrytoiduista virkamiehistä suurin osa on jäänyt jo eläkkeelle ja uusia virkamiehiä ei ole tullut tilalle. Olisi erittäin tärkeää, että EU:n lainsäädännön valmistelussa olisi mukana eri jäsenvaltioita koskevaa asiantuntemusta. Kyse on paitsi EU:n toiminnan hyväksyttävyydestä, myös lainsäädännön laadusta ja sen vaikutusten kokonaisvaltaisesta ymmärtämisestä. Suomessa maan hallituksen ja eri toimijoiden olisi löydettävä keinot, joilla suomalaisten aktiivisempaa rekrytoitumista EU-toimielimiin voitaisiin edistää.

Kunnioittavasti,

Simo Tiainen

Johtaja
Maa - ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry